

Syntese for honningblom

Herminium monorchis (L.) R.Br.

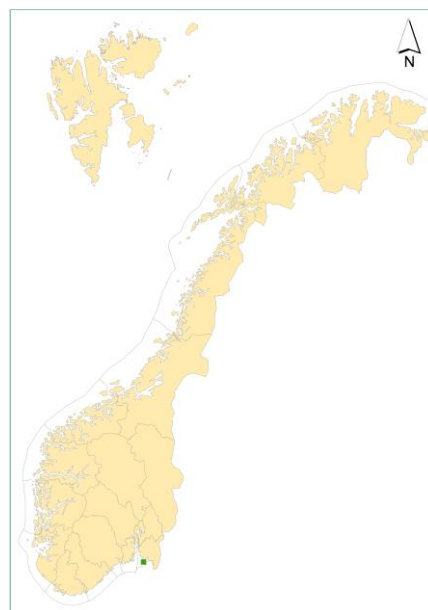
Honningblom er en orkidé som vokser på fuktig slåtteeng og beitemark på baserik grunn, på rikmyr og på strandeng. Arten er flerårig, med i hovedsak vegetativ formering. En langtidsstudie fra England konkluderer med at artens populasjonsstørrelse er stabil også uten frøsetting. Arten er insektpollinert. Frøproduksjonen er stor, men frøspiringsprosenten er lav, og frøplanter er sjelden observert. Arten kan forme en kortlevd frøbank på i hvert fall 2,5 år. Andelen av populasjonen som er fertil hvert år, varierer mye, avhengig bl.a. av været foregående år. Det er vanlig med dvale, dvs. at individer ikke produserer overjordisk biomasse i løpet av en vekstsesong. Overjordisk populasjonsstørrelse kan dermed variere mellom år. Honningblom er avhengig av mykorrhiza av slekta *Rhizoctonia*.

Arten finnes i våtmarkssystemer og kysttilknyttede fastmarkssystemer og kan forekomme i følgende naturtyper (NiN): T33-2 Semi-naturlig øvre strandeng, T32-12 Kalkrik fukteng med klart hevdpreg og gjødselpåvirkning, T32-10 Sterkt kalkrik eng med ekstensivt hevdpreg og V9-3 Temmelig til ekstremt kalkrik semi-naturlig myr.

Påvirkningsfaktorer

Artsdatabankens liste over påvirkningsfaktorer er benyttet. Følgende påvirkningsfaktorer er viktige for arten:

	Påvirkningsfaktor	Utdypende beskrivelse	Tidsrom	Omfang	Alvorlighetsgrad
1	Påvirkning på habitat > Landbruk > Jordbruk > Drenering (grøfting)	Flere av honningbloms tapte delpopulasjoner har forekommet på rikmyrer som har blitt grønnet.	Kun historisk	Minoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (< 50 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år eller 3
2	Påvirkning på habitat > Landbruk > Skogbruk (kommersielt) > Skogreising/treslagskifte > Grøfting og grønnetens	Flere av honningbloms tapte delpopulasjoner har forekommet på rikmyrer som har blitt grønnet.	Kun historisk	Minoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (< 50 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år eller 3
3	Påvirkning på habitat > Landbruk > Opphørt/reduisert drift > Slått	Opphør av tradisjonell drift har ført til nedgang i areal og habitatkvalitet.	Pågående*	Minoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (< 50 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år eller 3
4	Påvirkning på habitat > Landbruk > Opphørt/reduisert drift > Beite	Opphør av tradisjonell drift har ført til nedgang i areal og habitatkvalitet.	Pågående*	Majoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (50-90 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år eller 3
5	Ukjent	Rødlistevurderingen angir at vi ikke forstår årsakene til tilbakegang.	Pågående	Det totale antallet reproduksjonsdyktige individ påvirkes (> 90 %)	Rask reduksjon (> 20 % over 10 år eller 3 generasjoner)
6**	Påvirkning på habitat > Landbruk > Buskap/dyrehold > Tråkk	Felterfaring fra Teneskjær gir grunnlag for å tro at tråkk og beite fra storfe kan være årsak til dramatisk tilbakegang av den ene delpopulasjonen.	Pågående	Minoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (< 50 %)	Rask reduksjon (> 20 % over 10 år eller 3 generasjoner)

Antall individer	> 500
Antall forekomster	4
Sist observert	2022
% europeisk bestand	< 1 %
% verdens bestand	< 1 %

7**	Menneskelig forstyrrelse > Rekreasjon/turisme	Lokalitetene for honningblom er potensielt utsatt for påvirkning fra rekreasjon og turisme, inkl. tråkk, teltslaging m.m.	Pågående	Minoriteten av de reproduksjonsdyktige individene påvirkes (< 50 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år eller 3
8**	Naturkatastrofer > Tørke	Tørkesomre øker andelen av populasjonen som er uten overjordisk biomasse, noe som igjen kan øke dødeligheten.	Pågående	Det totale antallet reproduksjonsdyktige individ påvirkes (> 90 %)	Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20 % over 10 år eller 3

*Rødlista 2021 angir dette som en påvirkningsfaktor «kun historisk», men dette må antas å være en viktig årsak til pågående nedgang.

**Påvirkningsfaktoren er ny sammenlignet med Rødlista for arter 2021.

Status

Arten har status kritisk truet (CR) i Norsk rødliste for arter 2021. Honningblom er en prioritert art etter naturmangfoldloven. Arten har ikke definert funksjonsområde i forskriften, men all ødeleggelse av leveområdene som kan skade honningblom, er forbudt. Arten er fredet.

Honningblom finnes i Hvaler kommune i Østfold. Alle artens lokaliteter er innenfor verneområder, hhv. Skipstadsand naturreservat og Ytre Hvaler nasjonalpark. Vi antar at kunnskap om utbredelse er meget god, da arten er ettersøkt og ikke gjenfunnet på utgåtte populasjoner. Det er oppdaget en ny populasjon de siste årene (2016), men denne forekomsten er innenfor artens kjerneområde (Hvaler, Østfold), og grundig ettersøk etter dette funnet har ikke avdekket nye populasjoner på Hvaler. Totalt har den vært kjent fra 66 forekomster, etter 1950 fra 10, etter 1980 fra 5, hvorav 4 kunne bekreftes opp til 1986. I dag (2017-21) er arten kjent fra 4 små forekomster, som ligger nær hverandre, alle i Hvaler. De fire forekomstene overvåkes. Skjellvik er den klart største og viktig som kildepopulasjon. Det er usikkert hvorvidt de fire forekomstene kan betraktes som én lokalitet (dvs. en enkelt trussel raskt kan påvirke alle individ av en art), i Rødlista for 2021 er de vurdert som én lokalitet.

Estimatet på antall individer i rødlistevurderingen er for lavt. Åpent tilgjengelige data fra Artskart på rødlistetidspunktet, samt publiserte resultater fra overvåking, viser betydelig større tall, f.eks. ca. 120 fertile individer på Skipstadsand i årene 2018-2021. Overvåking i utvalgte prøveflater viser minimum 648 individer med overjordisk biomasse (vegetative og fertile) i de fire overvåkingslokalitetene i 2022, og 539 i 2021, der hhv. 19 % og 24 % var fertile. Estimerte populasjonsstørrelser basert på overvåkingen er ca. 10 000 på Skjellvik, ca. 1500 på Filletassen, ca. 1000 på Skipstadsand og ca. 500 på Teneskjær, men det er stor usikkerhet (store konfidensintervall) rundt disse estimatene.

Honningblom er en eurasiatisk art med kjent utbredelse i Europa fra Sør-England, Frankrike og Spania i vest til Sør-Skandianvia og Baltikum i nord, og i et bredt belte gjennom Sentral-Europa og østover gjennom Asia til Kina og Japan.

Mål og nullalternativ

I utgangspunktet er målet at arten vurderes som nær truet (NT) på Norsk rødliste for arter i 2034. For arten vurderes det som svært vanskelig å øke antall lokaliteter og stanse nedgang i artens forekomstareal eller habitatkvaliteten innen 2034. Et mål om NT eller sårbar (VU) er derfor utenfor rekkevidde. Endret forståelse av trusler kan endre bruken av kriteriene (øke antallet lokaliteter til > 1), noe som gjør at arten kan vurderes som sterkt truet (EN) etter B-kriteriet. Målet for arten er at den vurderes som EN på Norsk rødliste for arter i 2034. For å nå målet må følgende delmål vurderes:

Mål	Delmål	Rødlistekriterium	Målsetting per 2034	Nullalternativ per 2034
EN	Delmål 1.1	B1 Utbredelsesområde	Øke utbredelsesområdet	Ingen endring i utbredelsesområde
EN	Delmål 1.2	B2 Forekomstareal	Øke forekomstarealet	Ingen endring i forekomstareal
EN	Delmål 1.3	B1/B2 b(i) Pågående nedgang: utbredelsesområde	Stanse pågående nedgang i utbredelsesområde	Ingen endring i utbredelsesområde
EN	Delmål 1.4	B1/B2 b(ii) Pågående nedgang: forekomstareal	Stanse pågående nedgang i forekomstareal	Ingen endring i forekomstareal

EN	Delmål 1.5	B1/B2 b(iii) Pågående nedgang: areal/kvalitet på artens habitat	Stanse pågående nedgang i areal/kvalitet på artens habitat	Opprettholdt eller forbedret kvalitet i de fire delpopulasjonene, men fortsatt nedgang i kjerneområdet og nasjonalt
EN	Delmål 1.6	B1/B2 b(iv) Pågående nedgang: antall lokaliteter/delpopulasjoner	Stanse pågående nedgang i antall lokaliteter/delpopulasjoner	Ingen endring i antall delpopulasjoner
EN	Delmål 1.7	B1/B2 b(v) Pågående nedgang: antall reproduksjonsdyktige individer	Stanse pågående nedgang i antall reproduksjonsdyktige individer	Mulig fortsatt nedgang i antallet individer, men dette er usikkert.
EN	Delmål 1.8	B1/B2 a(ii) Få lokaliteter/lite forekomstareal	Øke antall lokaliteter til > 1	Uten tiltak vil antall lokaliteter og forekomstareal være stabilt = 1 og < 10 km ²
EN	Delmål 1.9	C1/D1 (Svært) liten populasjonsstørrelse	Ikke relevant	> 250 individer

Kunnskapshull

Det mangler kunnskap om effekten av bevaringsutsetting for honningblom. Slik kunnskap er nødvendig for å kunne sette mer ambisiøse mål for honningblom og øke sannsynligheten for å nå målet om EN i 2034.

Følgende prosjekter er foreslått for å øke kunnskapen om arten:

Prosjektnavn	Kunnskapshull - kategori	Kunnskapshull - beskrivelse	Innhold
Bevaringsutsetting	Effekt av tiltak	Kunnskap om prosedyrer for bevaringsutsetting og hvorvidt tiltaket har effekt (arten etablerer seg med reproduksjonsdyktige individer) er svært mangelfull	Pilotprosjekt med oppformering og utsetting for å vurdere hvilke faktorer som er avgjørende for at bevaringsutsetting skal ha effekt, med en vurdering av potensialet for tiltaket på lang sikt.

Tiltak

For å nå målet om å bedre status til EN vil følgende tiltak bidra i positiv retning. Tiltakene er beskrevet, og nåverdien av tiltakskostnader er beregnet for perioden fra tiltakene antas igangsatt (2019) og fram til 2034.

Tiltak	Navn	Beskrivelse	Påvirkningsfaktor	Varighet av tiltak	Nåverdi av tiltaks-kostnad*
0.1**	Skjøtsel	Skjøtsel har foregått sporadisk fra 1995 og mer systematisk fra ca. 2009. Per 2021 er pågående skjøtsel på de fire forekomstene: Skipstadsand og Skjellvik: Slått med fjerning av biomasse 2 ganger årlig (hvv. 2,7 da og 1,2 da). På Skipstadsand lukes det i tillegg manuelt rundt honningblom. Filletassen: slått med fjerning av biomasse 1 gang årlig, beite med 2-3 sau, kanskje ikke hvert år (ca. 0,5 da). Teneskjær: fjerning av einer røsslyng i kantene av lokaliteten og rynkerose i nærliggende områder.	3,4		
0.2**	Inngjerding	Skjellvik: inngjerding av majoriteten av honningblomindividene for å beskytte mot storfebeite. Inngjerdingen omfatter fra 2018 ca. 2,7 da.	6,7		
1.1	Inngjerding	Teneskjær: inngjerding av lokaliteten for å beskytte mot tråkk og beite fra storfe. Ca. 0,7 da. Alternative tiltak med samme antatt samme virkning inkluderer bur over honningblom-plantene, eller no-fence-teknologi på beitedyra. Tiltaket må følges av overvåking, for å vurdere effektene på honningblom.	6,7	En gang, men årlig vedlikehold av gjerdet.	10 000

1.2	Skjøtsel	Teneskjær: slått av de produktive delene av lokaliteten der honningblom står, i august etter honningblommens blomstring. Dette vil være nødvendig tilleggstiltak dersom tiltak 1.1 gjennomføres. Slått en gang årlig med fjerning av plantemateriale. Ca. 0,35 da.	3,4	Årlig	40 000
1.3	Restaurering tilgrensende gjengrodd myr	Skjellvik: restaurering av tilgrensende gjengrodd slåtte-my (sone 2 i skjøtelsesplan), for på sikt å legge til rette for økt delpopulasjonsstørrelse. Fjerning av busker og kratt, eventuell tynning av trær. Beiting med kyr må videreføres mens restaureringstiltakene gjennomføres.	3,4	En gang, men over flere år	40 000
1.4	Skjøtsel av nyrestaurert myr	Skjellvik: Etter restaurering må det følges opp med årlige skjøtselstiltak. Skjøtelsesplanen anbefaler å vurdere beite på kort sikt, men slått på lang sikt, særlig i de fuktigste områdene. Sein slått vil trolig være det beste skjøtelsesregimet. Vedlikeholdsrydding av krattoppslag må påregnes.	3,4	Årlig	380 000
1.5	Inngjerding	Filletassen: Det kan være aktuelt å vurdere inngjerding av lokaliteten for å beskytte mot tråkk fra båtgjester, dette må vurderes fortløpende med årlig overvåking	7	En gang, men årlig vedlikehold av gjerdet.	10 000
1.6	Skjøtsel	Filletassen: Ekstra slått i juni i de mest produktive delene av området. Avfall rakes og fjernes umiddelbart.	3,4	Årlig de første årene, vurdering av intervall etter hvert.	40 000

* Kostnadsdrivere per tiltak: For tiltak 1.1. og 1.5. er det kostnader til inngjerding av et begrenset areal. For øvrige tiltak er det i hovedsak kostnader til arbeidstid og noe redskap til ulike restaurering- og skjøtselstiltak som medfører kostnader. Tiltak 1.4 og 1.6 krever årlige tiltak, og arealet på lokalitet Skjellvik er større enn for øvrige lokaliteter, noe som gir høyere kostnader.

**Tiltaket er igangsatt og inngår i nullalternativet. Videreføring er en forutsetning for måloppnåelse.

Tiltaksanalyse – tiltakspakker

Blant mulige tiltak som er listet ovenfor, er det identifisert én tiltakspakke. Tiltakspakken består av aktuelle tiltak som til sammen bidrar til å ivareta eksisterende forekomster av honningblom. Måloppnåelse forutsetter likevel at antall lokaliteter defineres som > 1 ved neste rødlistevurdering.

	Tiltak som inngår i pakken	Sannsynlighet for måloppnåelse	Nåverdi av tiltakskostnad
Tiltakspakke 1	Tiltak 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5 og 1.6	50 -75 %	470 000 kr

Tilleggseffekter

Honningblom er en viktig art for pollinerende insekter. En studie fra Sverige fant at minst 71 ulike insekter besøkte honningblommens blomster, i hovedsak svært små (1,3 mm lange) parasittvepser. Honningblom forekommer i semi-naturlige naturtyper, som i seg selv er truet, og som huser flere rødlistede arter. Skjøtselstiltak på arealnivå for å ivareta honningblom vil derfor også ha positiv effekt på flere arter.

Samlet vurdering og anbefaling

Tiltakspakke 1 vil gi måloppnåelse, dersom antall lokaliteter defineres som > 1 ved rødlistevurdering i 2034. Tiltakspakken anbefales for å bidra til å sikre levedyktige delpopulasjoner, sannsynligvis stanse nedgangen i - og muligens også øke - antall reproduksjonsdyktige individer i de fire delpopulasjonene. For å bidra til målsetningen på lengre sikt enn 2034 anbefales planlegging og uttesting av bevaringsutsetting.